

МОНІТОРИНГ І КОНТРОЛЬ – ВАЖЛИВІ СКЛАДНИКИ В ПІДВИЩЕННІ ЯКОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

УДК: 378.14+372+378.4

Яблонська Т. М.

В статті теоретично обґрунтовано моніторинг і оцінювання навчальних досягнень майбутніх учителів іноземних мов в процесі фахової підготовки, побудованої за принципом ролі перспективи.

Ключові слова: принцип ролі перспективи, моніторинг, оцінювання, фахова підготовка.

МОНИТОРИНГ И КОНТРОЛЬ – ВАЖНЫЕ СОСТАВЛЯЮЩИЕ В ПОВЫШЕНИИ КАЧЕСТВА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

Яблонская Т. Н.

В статье теоретически обоснован мониторинг и оценивание учебных достижений будущих учителей иностранных языков в процессе профессиональной подготовки, построенной на принципе ролевой перспективы.

Ключевые слова: принцип ролевой перспективы, мониторинг, оценивание, профессиональная подготовка.

MONITORING AND CONTROL AS THE MAIN COMPONENTS OF THE FUTURE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES' PROFESSIONAL TRAINING QUALITY RAISING

Yablonskaya T. N.

Monitoring and evaluation of the future teachers of foreign languages' learning achievements in the process of the professional training built on the principle of the role perspective are theoretically grounded in the article.

Key words: the principle of the role perspective, monitoring, evaluation, professional training.

Постановка проблеми. Реформування системи освіти в умовах культурного й духовного відродження України зумовлює вдосконалення підготовки майбутніх учителів іноземних мов, підвищення їх фахових компетенцій. Для ефективного формування фахових компетенцій майбутніх учителів іноземних мов передбачається надання широкого спектру знань з фундаментальних і фахових дисциплін можливості формування навички самоосвіти, самовдосконалення, самореалізації, потреби у творчо нових знаннях, творчо-рольової діяльності, самостійності мислення, доказовості міркувань тощо.

Сучасний етап розвитку системи вищої освіти характеризується прагненням науковців цілеспрямовано розв'язувати актуальні проблеми забезпечення її якості.

Слід говорити про комплексні показники якості підготовки майбутніх учителів. Серед таких показників надають перевагу готовності до педагогічної

діяльності, професійній компетентності, креативності й рефлексивності в розв'язанні педагогічних проблем.

На Першій міжнародній конференції (Монреаль, 1993) сформульовано таку дефініцію поняття якості: «Забезпечення якості може стосуватися програми, навчального закладу або системи вищої освіти в цілому. В кожному випадку забезпечення якості включає всі ті визначення, об'єкти, дії й процедури, які... гарантують, що відповідні академічні стандарти встановлюються й закріплюються кожною навчальною програмою. Забезпечення якості поширюється також на самі ці процеси й стандарти, відомі освітянському загалу й суспільству взагалі» [5, с. 29].

Тому, на наш погляд, є актуальним створення системи моніторингу і контролю навчальних досягнень студента.

Аналіз актуальних досліджень. Поняття «якість» має загальнофілософський та управлінський аспекти. Загальнофілософське значення «якості» відображає сутність речі, її відмінність від інших предметів, явищ. Управлінський аспект цього поняття свідчить про рівень досягнення мети, відповідність певній нормі, ступінь задоволення користувачем своїх очікувань [8, с. 1000; 9, с. 252; 10, с. 207; 2, с. 551].

У професійній літературі представлено кілька тлумачень поняття «якість»: якість як ступінь досягнення заздалегідь поставленої мети, як готовність до мети (Ball C.); додаткова вартість (Meclain C.). Дещо інший підхід до оцінювання якості пропонують L. Harvey і D. Green, зауважуючи, що, по-перше, якість означає різні речі для різних людей; по-друге, якість пов'язана з діями й результатами (L. Harvey, D. Green). Над проблемами якості вищої освіти, розробленням методів і механізмів її оцінювання працювали К. Белл, Л. Одерій та ін. Аналізуючи досвід підготовки фахівців за кордоном, Л. Одерій зазначає: «Якість підготовки спеціаліста — комплекс ознак, що характеризують рівень володіння системою знань і уміння їх використовувати в професійній діяльності» [6, с. 175].

Учені (В. Євдокімов, Л. Луценко, М. Пономарьова, Л. Покросва [4] та ін.), аналізуючи стан підготовки вчителів з урахуванням вимог євроінтеграції, акцентують увагу на проблемі якості освіти. На думку дослідників, «для виходу національної системи освіти на європейський ринок вищої освіти й висококваліфікованої праці необхідно, щоб рівень якості послуг відповідав рівню світових стандартів» [4, с. 10]. Поняття «якість освіти» науковці тлумачать як філософську категорію, що містить економічні, соціальні, пізнавальні й культурні аспекти освіти та сприймається як узагальнена інтегральна характеристика результатів освітньої діяльності. Якості досягають шляхом органічного поєднання управлінської діяльності, педагогічної діяльності викладача й діяльності студентів, що пов'язане із засвоєнням результатів педагогічної праці.

Якість освіти співвідноситься з якістю освітнього процесу. За твердженням Е. Бондаревської, «якісним визнається такий освітній процес, який здатний запустити процеси особистого розвитку і повноцінно виконувати свої фундаментальні функції — людиноутворювальні, смислоутворювальні, культуротворчі — високотехнологічного педагогічного процесу» [1, с. 109].

Проблемою оцінювання різних аспектів навчальних досягнень учнів займалися В. Беспалько, О. Ляшенко, О. Савченко та інші. Різні підходи щодо

оцінювання якості освіти студіювали І. Герасимов, В. Гузєєв, В. Кальней, Е. Карпова, С. Шиянов.

Аналізом можливостей використання інформаційних технологій в оцінюванні навчальних досягнень особливості займались В. Беспалько, Г. Гутник, П. Третьяков, Л. Юкіна та інші.

Незважаючи на вагомий внесок різних науковців у дослідженні проблеми організації та проведення моніторингу навчальних досягнень та студентів дана проблема, на наш погляд, потребує подальшого дослідження.

Метою статті є теоретичне обґрунтування моніторингу та оцінювання навчальних досягнень майбутніх учителів іноземних мов в процесі фахової підготовки, побудованої за принципом рольової перспективи.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з ускладненням вимог до сучасного вчителя й характеру його праці з'являється потреба в окресленні цілей фахової підготовки в новій формі, яка гармонізує у своєму змісті знання, уміння і якості особистості, що слугують показниками професіоналізму. Такою формою мети є рольова перспектива.

Рольова перспектива орієнтує фахову підготовку на потребу враховувати те, що зовнішні фактори діють тільки через внутрішні умови, відображаючись у суб'єктивній реальності студента. Суб'єктивна реальність – реальність, побудована ним усередині себе, у власному сприйнятті. Це його цілі, завдання, взаємини, потреби, мотиви, емоції, уявлення про педагогічну реальність, рівень інтелектуального розвитку [7].

Рольова перспектива як цільова спрямованість педагогічної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов на особистість, її можливості, здатності й професійні установки вможливує появу лінії «сюжетного» професійного руху, професійного самоутвердження й самовираження. Від рольової перспективи залежить перебудова фахової підготовки майбутнього вчителя іноземних мов з урахуванням орієнтирів його особистості, педагогічного досвіду як механізму підвищення рівня педагогічного професіоналізму.

У працях І. Батраченко зроблено спробу виокремити регульовальну функцію мети, вона полягає в тому, що «...у разі розбіжностей перетворень із потрібними для кінцевої ситуації характеристиками припиняється пошук у розглянутих ситуаціях і водночас формується такий напрям дій, який би ліквідував раніше виявлену розбіжність» [3].

Мета у формі рольової перспективи є передумовою професійного росту студента, сприяє перетворенню теоретичних орієнтацій у вчинок, дію, оптимізує реалізацію стратегії підвищення якісної фахової підготовки. Вона піднімає орієнтацію особистості на рівень професійної поведінки, для якої характерна активна професійна позиція і творчий стиль діяльності, єдність педагогічного знання з його емоційним засвоєнням, здатність до креативних і рефлексивних дій.

Рольова перспектива – це ідеал, що відображає характер планування, організації, мотивації, моніторингу й оцінювання отриманих результатів фахової підготовки майбутніх учителів іноземних мов, основу якої становить рольова ситуація.

Із погляду сучасної педагогіки, навченість студента – це його готовність до самостійної педагогічної діяльності. Освітні результати в когнітивній сфері не

можуть бути виміряні й оцінені безпосередньо. Їхній рівень перевіряють шляхом оцінювання характеру й самостійності діяльності в ході виконання контрольних завдань. З огляду на це важливим структурним компонентом навчальних досягнень майбутніх учителів іноземних мов є моніторинг. Для успішного керування процесом реалізації стратегії підвищення якісної фахової підготовки побудованої за принципом рольової перспективи, необхідний зворотний зв'язок, своєчасне одержання відомостей про хід керованого педагогічного процесу, про відповідність фактично досягнутих результатів фахової підготовки проєктованим цілям, про якість початих дій. Такі відомості можна отримати внаслідок моніторингу

Моніторинг передбачає:

- оцінювання мети і змісту навчальної програми з професійно-орієнтованих дисциплін;
- з'ясування ефективності рольової ситуації у структуруванні знання й розвитку нестандартних дій студентів;
- аналіз використовуваних сучасних технологій для реалізації рольової перспективи як стратегії підвищення якісної фахової підготовки майбутніх учителів іноземних мов;
- дослідження результативності нових підходів до навчання у взаємодії й комбінації з традиційними підходами, усталеними в педагогічній практиці.

Резервні можливості підвищення якості фахової підготовки виявляються на основі названих компонентів моніторингу шляхом пролонгованого спостереження, інтерв'ю, анкетування, тестування як студентів, так і викладачів.

Завдання моніторингу полягає у виявленні, правильному оцінюванні результатів, напрямів і причин відхилення отриманого результату від прогнозованого підєумку. На основі зібраної в ході моніторингу інформації змінюється ставлення до результату, переосмислюють способи досягнення проєктованих цілей, тому що керувати – означає не пригнічувати, а максимально враховувати специфіку фахової підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Моніторинг відслідковує також психолого-педагогічні й функціональні її результати.

До психолого-педагогічних результатів належать зміни в структурі знань, умінь і навичок, професійних якостей та властивостей, характері взаємодії викладача й студентів, тобто динаміка рівня професіоналізму майбутніх учителів іноземних мов. До функціональних результатів зараховано різні способи педагогічних дій, які вможливають керування навчальною діяльністю.

Моніторинг – не тільки засіб відстеження процесу реалізації рольової перспективи в стратегії підвищення якісної фахової підготовки, а й механізм проєктування шляхів і способів її досягнення. Дані моніторингу дають змогу відстежити весь процес переходу вихідного матеріалу в проміжний стан, до одержання кінцевого результату.

Проєктуючи програму моніторингу, на наш погляд, потрібно керуватися принципом «від результату до умов». У цьому плані результат фахової підготовки співвідноситься з розвитком особистості майбутнього вчителя іноземних мов, фіксують адекватні способи оцінювання навчальних досягнень студентів; окреслюють педагогічні умови, від яких залежить ефективність впливу фахової підготовки на рівень професіоналізму та які гарантують досягнен-

ня ролі в перспективі в стратегії підвищення якісної фахової підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

Важливим структурним елементом є оцінний компонент, що дає підстави говорити про результативність проведеної роботи. У традиційних освітніх стандартах навчальні досягнення оцінюють переважно за когнітивним компонентом, тобто акцентують сукупність знань, умінь і навичок, якими оволоділи студенти в процесі вивчення програмного матеріалу. Особистісно орієнтована спрямованість фахової підготовки зумовила необхідність не обмежуватися аналізом та оцінюванням отриманих знань, умінь і навичок студентів, що окреслені в навчальних програмах із професійно-орієнтованих дисциплін. Результатом стала динаміка підвищення рівня педагогічного професіоналізму майбутніх учителів-філологів – продукту педагогічної та фахової підготовки студентів. З огляду на різні стартові можливості студентів та на право кожного з них обирати індивідуальні темпи і траєкторію розвитку, як проєктований результат були нами виокремлені критерії рівнів педагогічного професіоналізму. Критерії рівнів педагогічного професіоналізму надані у табл. 1.

Підсумковим результатом педагогічної підготовки студентів стають їхні навчальні досягнення, що є певною конкретизацією цілей фахової підготовки. Центром моніторингу й оцінювання навчальних досягнень студентів стає динаміка рівня їхнього педагогічного професіоналізму в ході фахової підготовки. Для оцінювання якості очікуваних результатів виокремлено об'єктивні й суб'єктивні критерії.

Таблиця 1.

Критерії результативності фахової підготовки, побудовані за принципом ролі в перспективі

Етапи підготовки	Критерії
Мотивація.	Потреба в компетентному розв'язанні навчальних завдань; прагнення до самовдосконалення і професійного саморозвитку.
Створення педагогічно регульованого освітнього середовища.	Педагогічна взаємодія, співробітництво і співтворчість, ролі, імітаційно-ігрові дії, емоційність та взаєморозуміння.
Проєктування ролі в ситуації.	Допитливість, активність, потреба в новій інформації.
Постановка й розв'язання навчального завдання, розподіл ролей і вибір способів досягнення мети.	Здатність бачити проблему, ухвалювати рішення, нестандартність дій, ініціатива й відповідальність.
Перенесення знань у нову ситуацію.	Винахідливість, оригінальність мислення, креативність дій.
Контроль та оцінювання.	Успішність, навчальні досягнення.

До об'єктивних критеріїв належать: а) критерій відтворюваності, який передбачає повторення, передавання різноманітних дій у рольових ситуаціях її суб'єктами; б) критерій системності, що прогнозує моделювання в рольовій ситуації педагогічної діяльності з усіма її основними ознаками (логіка, цілісність, функціональність, взаємозв'язок і взаємозумовленість її компонентів).

Суб'єктивні критерії ґрунтовані на рефлексії та знаннях, тому що теоретичні і практико-методичні знання студентів утворюють простір смислоутворення й самовизначення в рольових ситуаціях, які моделюють на заняттях із професійно-орієнтованих дисциплінах. До них зараховано:

– критерій відповідності дій студентів освітній ситуації (ті самі дії можна реалізувати в різних рольових ситуаціях; будь-яка зміна ситуації призводить до зміни характеру дій; нормовані дії у своїх істотних рисах залишаються інваріантними стосовно рольових ситуацій; той самий зразок педагогічної діяльності, який має певну стійкість, реалізується в ситуації, що програться);

– критерій цінності зумовлює наявність ціннісних підстав зразка педагогічної діяльності, обґрунтованих теоретичними і практико-методичними знаннями (збіг ціннісних підстав, мети, ціннісних орієнтирів студентів, що відтворюють зразок їхніх дій, має забезпечувати привабливість педагогічної діяльності в рольових ситуаціях для майбутніх учителів-філологів);

– критерій умілості вмотивовує наявність умінь проектувати свою діяльність (формулювати й ставити цілі у вигляді рольової перспективи; структурувати знання у формі рольової ситуації; використовувати знання як інструмент практичних дій; моделювати власну діяльність за принципом суб'єктності; організувати діяльність на рефлексивній основі).

Висновки. Таким чином, створена система моніторингу, на наш погляд, представляє собою систему збирання, опрацювання й поширення інформації про фахову підготовку майбутніх учителів іноземних мов, яка заснована на принципі рольової перспективи.

Результативність фахової підготовки контролюють так, щоб кожен студент повинен мати у своєму розпорядженні достатній ресурс часу для засвоєння навчального матеріалу, відповідно до можливостей і здібностей, корекції власних дій через самоаналіз, самооцінювання, з'ясування недоліків у своїх діях.

В подальших дослідженнях планується експериментальна перевірка ефективності фахової підготовки майбутніх учителів іноземних мов, заснованої на принципі рольової перспективи.

Література

1. Бондаревская Е. В. Ценностные основания личностно-ориентированного воспитания / Е. В. Бондаревская // Педагогика. – 1995. – № 4. – С. 29-36.

2. Бондаревская Е. В. Личностно-ориентированный подход к качеству образования в условиях модернизации / Е. В. Бондаревская. – Ростов- н/Д. : б. и., 2003. – 39 с.

3. Братченко И. Г. Психологический анализ антиципации в педагогическом общении : автореф. дис. на соискание научной степени канд. психол. наук : 19.00.07 / И. Г. Братченко; НИИ психологии. – К., 1991. – 19 с.

4. Євдокимов В. І. Підготовка вчителя в умовах євроінтеграції : навчальний посібник / В. І. Євдокимов, Г. Ф. Пономарьова, Л. Д. Покрова, В. В. Луценко / [за заг. ред. члена-кор. АПН України, д. п. н., проф. В. І. Євдокимова]. — Харків : ХОНМБО, 2006. — 204 с.

5. Одерій Л. П. Менеджмент якості вищої освіти / Л. П. Одерій. — К. : ІСДО, 1995. — 100 с.

6. Одерій Л. П. Оцінка в міжнародній системі освіти : Методологія та інструментарій / Л. П. Одерій. — К. : ІСДО, 1995. — 196 с.

7. Слободчиков В. И. Основы психологической антропологии. Психология развития человека : Развитие субъективной реальности в онтогенезе : учеб. пособ. для вузов / В. И. Слободчиков, Е. И. Исаев. — М. : Школьная Пресса, 2000. — 416 с.

8. Фінансово-економічний словник / [авт. А. Г. Загородній, Г. А. Вознюк]. — К. : Знання, 2007. — 1072 с.

9. Философский энциклопедический словарь / [авт. Л. Ф. Ильичев]. — М. : Советская энциклопедия, 1983. — 840 с.

10. Философский энциклопедический словарь / [авт. Е. Ф. Губский, Г. В. Кораблева]. — М. : ИНФРА-М, 2005. — 576 с.

MONITORING AND CONTROL AS THE MAIN COMPONENTS OF THE FUTURE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES' PROFESSIONAL TRAINING QUALITY RAISING

Yablonskaya Tatyana

Abstract. *Monitoring and evaluation of the future teachers of foreign languages' learning achievements in the process of the professional training built on the principle of the role perspective are theoretically grounded in the article.*

It is shown that monitoring anticipates the aim and the contents curriculum evaluation on the professionally-oriented disciplines; the clarification of the efficiency of the role situation in the students' knowledge structuring and the non-standard actions development; the analysis of the employed modern technologies for the role perspective realization as the strategy of the future teachers of foreign languages professional training quality raising; the research of the new approaches efficiency to the learning in the cooperation and combination with the traditional approaches established in the teaching practice.

For the evaluating of the expected results the objective and the subjective criteria are allocated.

The criterion of the reproductibility and the criteria of the systematicity belong to the objective criteria.

The criteria of the matching, the criteria of the value, the criteria of the skillfulness belong to the subjective criteria.

So, the monitoring created system, in our opinion, represents in itself the system of the collection, elaboration and dissemination of the information about the future teachers of foreign languages' professional training which is built on the principle of the role perspective.

The efficiency of the professional training is controlled in such a way that each student must have at his or her disposal the sufficient resource of the time for mastering of the learning material according to the capacities and abilities, the correction of one's own actions through the self-analysis, the self-evaluation, the clarification of the deficiencies in one's doings.

АКТИВІЗАЦІЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ЯК КОНСТАНТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО НАСТАВНИЦТВА

УДК: 378.937 + 371.03

Осипова Т.Ю.

Стаття присвячена визначенню сутності позитивної мотиваційної спрямованості майбутніх учителів як константи здійснення педагогічного наставництва в майбутній професійній діяльності, наголошено, що значну роль у формуванні особистості майбутніх учителів, їхньому професійному й особистісному розвитку відіграє педагог-наставник, визначено мотиви здійснення педагогічного наставництва.

Ключові слова: майбутні вчителі, мотив, потреба, мотивація, педагогічна діяльність, педагогічне наставництво.

АКТИВИЗАЦИЯ ПОЛОЖИТЕЛЬНОЙ МОТИВАЦИОННОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ КАК КОНСТАНТЫ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО НАСТАВНИЧЕСТВА

Осипова Т.Ю.

Статья посвящена определению сущности положительной мотивационной направленности как константы осуществления педагогического наставничества в будущей профессиональной деятельности, акцентировано, что значительную роль в формировании личности будущих учителей, их профессиональном и личностном развитии играет педагог-наставник, определены мотивы осуществления педагогического наставничества.

Ключевые слова: будущие учителя, мотив, потребность, мотивация, педагогическая деятельность, педагогическое наставничество.

ACTIVATION OF POSITIVE MOTIVATIONAL ORIENTATION AS A CONSTANT OF PEDAGOGICAL MENTORING

Osipova T.Y.

The article is devoted to the definition of concepts «motive», «motivation», «motivation of professional and educational activities,» as well as the essence of positive motivational orientation of future teachers as constant of pedagogical mentoring in future professional activity. The author emphasizes that a teacher - mentor plays a significant role in formation of personality of future teachers, their professional and personal development. The main aims of mentor are to help students in self-determination, to motivate them to make an independent judgment to